

**ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД
ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОСОБИСТІСНОЇ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА**

Каплінський В. В., *канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і
професійної освіти*

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м.Вінниця, Україна*

У психолого-педагогічній літературі досить широко представлені результати досліджень проблеми професійного самовдосконалення та особистісної самореалізації майбутніх педагогів. В межах нашого дослідження проаналізуємо потенційні можливості дисциплін педагогічного циклу, зокрема завершальної теми навчальної дисципліни «Педагогіка» з організації самовиховання, в аспекті спонукання студентів до власного професійного та особистісного самоудосконалення.

Реалізація такого завдання стає можливою лише у тому випадку, коли зміст цієї теми включає не тільки певні теоретичні положення та методичні рекомендації щодо організації цього процесу в школі, а живий практичний матеріал, спрямований на спонукання до самовиховання самих студентів. На наш погляд, важливо, щоб знання, які студенти отримують про організацію самовиховання, стали інструментом власної практичної діяльності майбутнього вчителя з самоудосконалення.

Досліджуючи цю проблему, акцентуємо увагу на практичному аспекті самоудосконалення, оскільки теоретичні аспекти цього процесу достатньо досліджені. Головна ідея – довести, що зміст занять із самовиховання може успішно працювати не лише на ознайомлення студентів з основами самовиховання, а і на спонукання до власного самоудосконалення.

Тема самовиховання – особлива тема в педагогіці. І вона має бути наповнена таким змістом, який, проходячи через сферу емоцій та почуттів, давав би сигнал про життєву та практичну цінність цих знань не лише у

професійному, а й в особистісному плані. Саме тому ми робимо установку не лише на засвоєння науково-теоретичних та процедурних знань щодо організації самовиховання, а на забезпеченні відчуття їх необхідності.

Так, ведучи мову про забезпечення інтересу до самовиховання в учнів на спонукальному етапі його організації, ми намагаємось насамперед викликати такий інтерес у студентів до професійної і особистісної самореалізації; говорячи про перехід інтересу в потребу, стараємось посприяти у виникненні такої потреби у студентів; акцентуючи увагу на важливості прийняття рішення займатись самовихованням, шукаємо способи спонукати самих студентів до прийняття рішення і т.д. З цією метою при відборі змісту для лекційного та практичного заняття з самовиховання, керуємось названими нижче критеріями: особистісна значущість змісту, або його відповідність інтересам, потребам та життєвому досвіду студентів; його емоційна насиченість, про важливість якої йдеться у словах В.О.Сухомлинського: «...спонукання до самовиховання вимагає найтонших доторкань слова вихователя до найпотаємніших струн людського серця» [4, с.61]. Керуючись вищевказаними критеріями відбору спонукальної до професійного самовдосконалення інформації, викладач може забезпечити до неї таке ставлення, яке стане «зеленим світлом» для її переходу у внутрішній план особистості студента. Саме на цьому робив акцент А.С.Макаренко, наголошуючи, що «справжнім об'єктом нашої педагогічної роботи має бути ставлення» [3, с.327].

Лекція з самовиховання за своєю суттю має виходити за рамки традиційних лекцій з педагогіки, оскільки вона реалізує двоєдину мету: **дати рекомендації** щодо організації усього процесу в школі і **дати поштовх** до власного самовдосконалення. У зв'язку з цим велике значення має початок лекції, мета якого – заінтригувати, викликати інтерес до пропонованої теми. Один із варіантів початку лекції може мати наступний характер.

«Процес виховання, – звертається викладач до майбутніх педагогів, розпочинаючи лекцію, – має два виміри: зовнішній і внутрішній. До цього

часу йшлося лише про зовнішній вимір. Щонайперше про соціальне середовище: суспільство загалом, засоби масової інформації, сім'ю, оточення. Окремо нами виділявся спеціально організований керований вплив, що здійснюється в навчально-виховних закладах (виховання в широкому педагогічному розумінні). І нарешті, виховання у вузькому педагогічному розумінні. Однак виховання має ще і внутрішню сторону: ті внутрішні зміни, які відбуваються в структурі особистості під впливом перерахованих зовнішніх факторів. За словами відомого американського психолога Е.Торндайка, слову “виховання” надають різного значення. Однак воно завжди вказує на зміни. Ми не виховуємо кого-небудь, якщо не викликаємо у ньому змін. Про які саме зміни йде мова? Щоб відповісти на це питання, процитуємо ваших попередників, які після вивчення педагогіки, продовжували незакінчені речення, одне з яких звучало так: «Педагогіка була для мене навчальною дисципліною, яка...». Цитати студентів стаціонару та заочної форми навчання є переконливим свідченням результативності пропонованого нами підходу, післядії не лише занять з проблеми самовиховання, а й з педагогіки в цілому.

Я не сиджу на місці, увесь час намагаюся прогресувати. Та це мені досить важко дається. Іноді хочеться здатись. Але приходиш на педагогіку і стаєш незадоволений своєю слабкістю, тому що знову отримуєш поштовх до подальшої боротьби з собою...

Я розумію, що роблю у житті щось неправильно. Засмучуюсь через дрібниці. Не можу керувати своїм настроєм. У мене немає чітких принципів. Я витрачаю дарма дуже багато часу. Лінивий. Я несерйозна людина. Дуже себе жалію. Це неприйнятно для майбутнього педагога-тренера. Дякую, що розкрили мені очі на власні недоліки...

Особисто для мене педагогіка була предметом, який практично змінив погляд на речі, що мене оточують. Я знайшов багато відповідей на питання, які роками мене постійно пригнічували. Педагогіка – це той предмет, важливість якого я збагнув з самого початку, який влився в мене всією своєю

вагою, і я не відчув важкості або втоми. Я дуже жалкую за двома заняттями, які я пропустив. Здається, що щось важливе загубив, не маючи...

Сьогодні є багато людей, які губляться серед білого дня. Були і в моєму житті ситуації, коли я теж губився. Але потім знаходилося щось більш високе, більш світліше, більш важливіше, що допомагало не опускати рук і не губитись більше. Одним з таких помічників у цьому я вважаю педагогіку. Чому? Тому що за період ознайомлення з цією дисципліною я відчув її неабияку допомогу. Наведу маленький приклад. В моєму робочому колективі працює шість чоловік. Вони різні за характером, віком, інтересами. В одній дівчини сталися якісь внутрішні проблеми, які негативно відобразились на її роботі. Я це помітив і мені одразу ж захотілось покарати її, насварити, «наїхати». Але завдяки знанням з педагогіки я не зробив такого кроку. Я скористався педагогічним прийомом, який допоміг мені і цій дівчині дійти до спільного знаменника в наших ділових стосунках. І я дуже вдячний за це педагогіці. По-перше, я отримав від цього велике задоволення, по-друге, отримав перемогу над собою, по-третє, і дівчині допоміг перебороти свій негативний внутрішній стан. Сьогодні в колективі проблем стало набагато менше.

Відгуки свідчать про те, що зміст занять з педагогіки, а в першу чергу з самовиховання, який відбирається у відповідності з названими вище критеріями, дає свої плоди вже на самому занятті (відбувається внутрішня робота, діалог з собою, приймаються рішення). А головний секрет успіху в тому, що зусилля викладача при організації навчального процесу спрямовуються не лише на інструментальну сферу особистості, де формуються знання, уміння і навички, а головним чином на мотиваційно-ціннісну, яка надає цим знанням особистісного сенсу і дієвості.

Важливими умовами професійного самоудосконалення та самореалізації майбутнього вчителя є адекватна самооцінка, самопізнання і самоаналіз. Саме вони сприяють чіткому визначенню мети подальшого його

професійного становлення і спрямованості подальших дій. А перемога над собою починається з мети, оскільки мета – це те, заради чого, уявний кінцевий результат діяльності, компас, який у вірному напрямку спрямовує дії.

Далі важливо переконати студента у тому, що мета повинна бути адекватною можливостям. З одного боку, вона не повинна надто перевищувати можливостей, а з іншого, те, що легше, не завжди означає краще. Формулюючи мету самоудосконалення, необхідно визначати ті конкретні цілі, досягнення яких виведе особистість майбутнього вчителя на новий, якісний рівень, забезпечить більш якісні зміни в її структурі.

Одна з таких цілей – розвиток моральних якостей в процесі професійного самоудосконалення, на що зусилля майбутнього педагога спрямовані не так часто. Моральні якості для багатьох перестали бути предметом прагнень, не дивлячись на те, що нас завжди приваблюють вчителі, які, за словами відомого вчителя-новатора Є.М.Ільїна, світяться внутрішньо. Моральний стрижень і є тим компонентом особистості, який об'єднує в єдине ціле і цементує всі інші. За його відсутності педагог стає, як правило, кон'юктурним, неконтрольованим, часто втрачає почуття міри, нерідко стаючи соціально небезпечним.

Література

1. Каплінський В. В. реалізація виховного потенціалу лекцій та практичних занять з організації самовиховання / В. В. Каплінський // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 35. – Сер.: Педагогіка і психологія. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2011. – С. 116-123.

2. Kaplinskiy V.V. HOW TO PROVIDE EFFICIENCY OF SELF-EDUCAT/ V.V.Kaplinskiy, T. W. Glazunova // The scientific method. – №4 (4). – 2017, Warszawa(Poland). – P.37-41

3. Макаренко А.С. О взрыве / А. С. Макаренко // Избранные произведения в 3-х томах. – Т.3. – К. : Рад. школа, 1964. – С.329.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Т.2. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 419-657.